

MŰREMEK VAGY IGAZI?

A KÍNAI GAZDASÁGI CSODA VALÓ VILÁGA

⊕ SZÖVEG: GYURIS FERENC, KÉP: SÜVEG ÁRON

Kezemben helyi papírpénz. Mao Ce-tung arca néz rám. Kommunizmus? Zsebemben plasztikkártya-metrójegy. Ha nem hagyom el a metró területét, egész nap utazhatom vele aprópénzért. Létező szocializmus? Mellettem, a szerelvénnyel együtt folyadékkristályos kijelző a kínai űr-
ipar eredményeiről tudósít. Elsöprő kínai technikai forradalom? Pár másodperccel később reklám. Nyugati-
asra fésült kínai fiatalok fülig érő szájjal habzsolják az életet és az amerikai óriáscég gyorsételeit. Parttalan fogyasztói társadalom? Szemben, tán húsz centire egyetemista álldogál a reggeli metró zsúfolt szerelvényében. Négy megállóval előbb szállt föl, a szemét azóta még nem láttam. Leszegett fejvel pötyögteti kínai gyártmányú okos-
telefonját, amelyen a repedést valamikor celluxszal ragasztotta meg. Gép-emberek világa? Arrébb idős néni üldögél, nehéz kosárral. Arcának ráncain egy élet fáradalmas munkájának és a higiénia hiányosságainak nyomai. Tekintete nyugodt, mosolya őszinte és barátságos. Amikor felszálltam, jó szándéka jeleként át akarta adni a helyét nekem, a fiatal külföldinek. Vendégszerető bölcsek országa, akik komoly megpróbáltatások során sem veszítették szem elől az élet fontos dolgait?

ILYEN GONDOLATOK ZÁPOROZNAK FEJEMBEN a pekingi egyes metróvonalon. Ezt még Mao kezdte el építtetni, hogy atomháború esetén így menekülhessen ki a politikai vezetés a fővároson kívülre. A megállók burkolata zömmel a nyolcvanas éveket, a szerelvények a jelent, a tájékoztató kijelzők inkább a jövőt idézik. Korok és világok élnek itt egymás mellett, ha nem is teljes szimbiózisban, de egymástól nem zavartatva.

TEREMTŐ ROMBOLÁS

Kína-szerte egész városrészek bontása folyik, hogy a helyükön teljesen új negyedek nőhessenek ki a földből (jobbra)

KÖZPONTI IRÁNYMUTATÁS

A mélyreható reformokra a Kínai Kommunista Párt irányításai mentén kerül sor

Nehéz idők

Felcseng fülemben egy egykori kínai vezető sokat idézett mondata: „Mindegy, hogy a macska fekete vagy fehér; ha megfogja az egeret, jó macska.” Teng Hsziao-ping hangoztatta sokszor e régi közmondást. A hatvanas években kétszer is majdnem félreállították miatta. Mao Ce-tung Kínájában ennek a gyakorlatiasságnak nem volt, nem maradt hely. Csak a keményvonalas kommunista megoldásokat túrték meg, akkor is, ha a teljesíthetetlen ipari célok hajháj-

szása közben 1960-ban tömegével terelték az embereket a földekről a gyárakba, és őszre sok helyen még a termést sem volt, aki betakarítsa. Vidéken tízmilliók haltak akkor éhhalált egyetlen esztendő leforgása alatt, a külvilág szeme elől gondosan elrejtve.

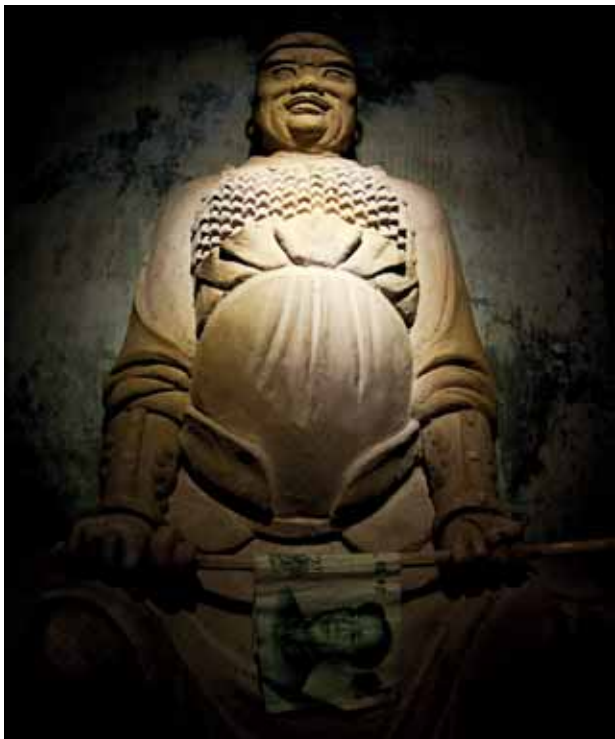
Pár évvel később, az 1966-ban meghirdetett „kulturális forradalom” idején a felheccelt, tanulatlan ifjak tömegeit mozgósítva nyilvánosan szégyenítették meg az értelmiséget, a hagyományos kínai érték-

rendben szinte félistenként tisztelt tanítókat. Az egyetemeket évekre bezárták. A letűnt múlt megmaradt alkotásaira a felső parancs értelmében brutális rombolás várt. Nemegyszer csupán egy-egy józan pártvezető közbenjárásának volt köszönhető, hogy felbecsülhetetlen értékű, évszázados műemlékeket még épp idejében felállványozták vagy lóistállóvá alakították, „építkezési területként” vagy „hasznos” gazdasági létesítményként mentve meg őket az utókornak.

Fontolva haladás

Aztán lassan fordult a kocka. Mao, a „nagy kormányos” 1976-ban meghalt. Két esztendő múltán már világos volt, hogy Kína nem az általa kívánt irányba halad tovább. Legfőbb bizalmasait, a „négyek bandáját” nyilvánosan elítélték és kivégezték. Az ország új pályára állt, ahonnan immár nem volt visszaút. Teng a diktatórikus rendszert nem adta föl. A szocialista és a kapitalista megoldásoktól sem elzárkózva azonban a kommunista ideológia tiszta megvalósítása helyett a gazdasági növekedés fokozását tűzte ki mindent felülíró célként.

DEMOGRÁFIAI ÁTMENET

Az egykepolitikát a túlnépesedés ellen vezették be a reformok kezdetén. Ma a kínai társadalom elöregedését vetíti előre

Felemelkedés

Az átalakítás – a Mao-éra kampányszerű intézkedéseivel szemben, ám a hagyományos kínai konfucianus gondolkodással összhangban – lassan, lépésről lépésre vette kezdetét. Megindult a mezőgazdaság szövetkezeti átforgalmazása, az iparvállalatok önállóságának növelése. (Érdekes tény, hogy e változtatások nem kis részben a hatvanas-hetvenes évek sajátos magyar szocialista reformjainak mintájára történtek, amelyek iránt a kínai vezetés a kezdetektől fogva nagy érdeklődést tanúsított.) A külföldi tőke beengedésére, a kapitalista mintájú gazdaság megteremtésére elsőként néhány, e célra kijelölt, a többi országrésztől elszeparált tengerparti körzetben került sor. Idővel aztán egyre több kikötőváros, majd a belső területek is sorra kerültek.

A „fontolva haladás” elvét az ország statisztikai mutatói igazolni látszottak. Kína bő harminc év leforgása alatt dicső múlttal rendelkező, ám jelentéktelenségbe süllyedt országból Földünk második gazdasági hatalmává lépett elő. Az írástudatlanság látványosan visszaszorult. Az ország egészségügyi mutatói jelentős javulásnak indultak; az emberek várható életkora kis híján utolérte magyarországi társaikét. Immár százmilliók emelkedtek ki az európai mércével nehezen elképzelhető szegénységből. Formálódóban van egy tekintélyes méretű középosztály és egy relatíve kicsiny, ám létszámában és vásárlóerejében így is hihetetlen potenciállal bíró

felső réteg. Éppen erről mesélt egy ötvenes éveiben járó, Németországban doktorált egyetemi oktató kínai kollégám is, miközben elmondta, hogyan cserélte le nemrég az egyik német cég által gyártott kocsiját egy még nagyobb presztízsű német vállalat bőrpüléses, fekete luxuskocsijára. Lám, az egyetemek, iskolák megbecsülése is sokat változott!

Ezeknél is látványosabb azonban az épített környezet drámai átalakulása. A folyamat országszerte szembeötlő, az egyik leglátványosabb példa azonban Sanghaj Pudong kerülete, mely a reformok kezdetekor jórészt mezőgazdasági terület volt. Három évtizeddel később már egy 421 méteres fel-

hőkarcoló sem pályázhatott a helyi versenylőségre a szegénytelenül közelre épített, 492 méteres szomszédja mellett... Úgy tűnt, Kína sikereit mindössze egyetlen dolog tudja elhomályosítani: saját, még újabb eredményei.

A CIKK MEGJELENÉSÉNEK
TÁMOGATÓJA AZ STA TRAVEL

STATRAVEL.HU

A város szívében

Leszálok a metróról: Tienanmen tér, keleti megálló. Gondolataim a változó Kínáról visszaterelődnek a változatlanra. Pár perc séta után jobb kéz felől Mao embrenyi arcképe tekint le rám a Tiltott Város, az egykori császári palota kapuja felől. A múlt továbbra is jelen van. Balra a világ legnagyobb tere a – feladatkorében a mi Parlamentünkkel rokonítható – Nagy Népi Csarnokkal, a Kínai Nemzeti Múzeummal és Mao Ce-tung mauzóleumával. Utóbbi az egykori vezető bebalzsamozott testével továbbra is turistalátványosságnak számít. Az óriási méretek a határtalanság érzésével töltenek el, pedig a hely az itt lejátszódó 1989-es tüntetések fegyveres leverése révén felejthetetlenül emlékeztet arra, hogy a gazdasági

csoda Kínájának is megvannak a maga szigorú határvonalai.

A Mennyei Béke terét kordon veszi körül, belépni csak a kijelölt kapukon lehet. Balról díszegyenruhás rendőr. A belépők holmiját nézi át biztonsági céllal, egyáltalán nem durván, de alaposan. Illedelmes turistaként már előre kinyitom a kézitáskámat. A rendőr barátságosan rám mosolyog, és fehér kesztyűs kezének udvarias gesztusával mutatja befelé az utat anélkül, hogy bármimet megnézné. A „nyugati” látogató fontos; jó benyomásokat kell szereznie Kínáról. A 2008-as pekingi olimpia előtt ezt kampányszerűen igyekeztek tudatosítani a társadalomban. Ekkoriban lepték el a várost a helyie-

ket a dohányzásról és a köpködésről leszoktatni igyekvő feliratok.

Átkelek a téren, ahol üldögélő emberek sokasága élvez a kellemes, délutáni napsütést. Ki is irigyelné őket ezért azután, hogy pár héttel korábban csak a hatóságilag kihelyezett óriáskivetítőn gyönyörködhetek a kék ég látványában? Egy leleményes kínai vállalkozó – természetesen inkább figyelemfelkeltési, semmint meggazdagodási céllal – még friss levegőt is „piacra dobott” szabvány-üditős fémdobozokban. Addigra ugyanis az ipari és forgalmi eredetű szmog pár tíz méterre csökkentette a látótávolságot. Kína ma már a világ vezető autógyártója és autópia-
Évente több mint 20 millió új jármű talál gaz-

dára, és nehezíti meg a „Zöld-Kína” megteremtését. És a nemzetközi versenyképességet nem a drága szűrőberendezések, hanem a minél jobban leszorított termelési költségek biztosítják.

Nézelődöm: a legtöbbször arcáról, tekintetéből nyugodt vidámság sugárzik. És ami felkelti a figyelmet: elő-előfordul, hogy valamelyik kis „üldögélő közösség” tagjai egyszer csak halkán népies dalra fakadnak, majd esetenként együtt, hangosabban folytatják. Elgondolkodtató élmény ez abban a Kínában, ahol rengeteg embernek hihetetlenül keményen kell megdolgoznia a betevő falatért, de ahol mégis megmaradt ez a több ezer esztendő óta kiálló szokás.

ABLAK A VILÁGRA

Miközben kevés kisgyerekeknek van testvére, a korábbi luxuscikk, a televízió megléte a legtöbbjük számára természetessé vált

MÉRLEGRE TÉVE

A hagyományos utcai ételárusok ma is elválaszthatatlanul hozzátartoznak a városok életképehez

Villa Negra

Este a szállodám közelében néhány lelkes helybéli pakolt ki a széles belvárosi járdára egy hangfalat, majd a döbbenetes hangerővel üvöltő aerobikzenére egymás után álltak be a járókelők egy kis testmozgásra, kisgyerektől a hajlott hátú nagymamáig. A következő napokban kiderült: nem egyszeri „mutatványról” volt szó, mindennap sor kerül rá. Közben rendszeresen hallani az idősebbek panaszait a gépiesen szenttelenné váló fiatal munkavállalókról, vagy azokat a híreket, amikor a súlyos közlekedési balesetet okozó teherautósófőr lassítás nélkül továbbhajtott a helyszínről, mert félt, ha nem ér időre célba a szállítmánnyal, elveszíti állását. Mintha a szemünk előtt szakadna ketté a társadalom szövete.

A téren átkelve elgyalogolok a Csiánmen sétálóutcahoz. Amikor először jártam a környéken, egy nagy építési terület volt az egész. Egy évvel később döbbenetesen csodálkoztam rá a semmiből elővarázslt hosszú, nyílegyenes útra, amelyet végig régies stílusú, de új építésű, egy-két emeletes épületek szegélyeznek. A Csiánmen egykor élénk kereskedelmi göcpon, pezsgő városi környék volt. Ezt az időköz-

KÉT KERÉKEN

A bicikli ma is fontos közlekedési eszköz, de „hagyományos” változatát az elektromos kerékpárok kezdik kiszorítani

NYUGATI HATÁS

A reformok révén a nyugati életforma is gyorsan teret hódított a fiatalok körében (jobbra fent)

TECHNIKAI FORRADALOM

A pár évtizeddel ezelőtti kínai csúcstechnika a gyors műszaki fejlődés révén mára a régiségboltok polcaira szorult (jobbra lent)

ben jórészt elveszett karakterét igyekeztek visszaadni a várostervező mérnökök, amikor a régi formavilág és a mai tartalom keverecseként újragondolták és teljesen újraépítették a sétálóutcát.

Még a régen itt közlekedő, később aztán az egész városból eltűnő villamost is feltámasztották! A korhűnek tűnő szerelvény áramszedővel közlekedik, vezeték azonban nincs. A járművet a modern idők jegyében akkumulátor hajtja – csakúgy, mint az egykori

kerékpárhadak helyébe lépő, robogószerű elektromos biciklik millióit, amelyekkel az ember a kínai nagyvárosokban még a legváratlanabb – és közlekedésrendészetileg legkevésbé szabályos – helyeken is rendszeresen összefut.

A sétálóutca hasonló, mint maga a villamos. Régies hangulat, modern építőanyagok. Olyan érzésem támad, mintha egy felnagyított vadnyugati élményparkban lennék. Az épületek földszinti részein pompás éttermek, nyugati butikok, színes ékszerboltok, szuvenírárusok váltogatják egymást. Az emeleti ablakok inkább kihaltak. Az új városrész kiépítése sok pénzbe került, a bérleti díjak magasak; rengeteg helyiség üresen áll. A korábban itt lakó, dolgozó emberek zöme kiszorult a környékről. A beruházásról feleltünk, nélkülük született döntés. Kisemberek tradíciói és közösségi élete kerül itt megint szembe a modern világgal, amely az értékes helyi közösségi kapcsolatok mellett a rendezetlenséget, a házak tövében néhol kupacokban álló szemetet, a zugutcánként egyetlen közös mellékhelyiségben, mosdóban megtettesülő higiéniai „ellátórendszer” is átadta a múltnak. Villa Negra – kínai módra.

Gyorsan, sokat és hatalmasat

Az átalakuló Kína ezer arcát, a változás sokféleségét és kontrasztjait hosszasan sorolhatnánk. Egy nézőpontot azonban érdemes még kiragadnunk: a külföldi vendégét, aki egyre könnyebben ismerheti ki magát a rohamosan növekvő kínai nagyvárosokban. A nyugati, sőt – hogy pontosak legyünk – az amerikai fogyasztói minták átvételére épülő világban rohamosan terjednek a latin betűvel is kiírt közlekedési táblák, a jól ismert gyorsétermek. Az angol nyelven beszélő fiatalok száma folyamatosan növekszik. Az európai vagy amerikai turista egyre többször érezheti úgy, hogy már „érti” a várost.

Míndeközben Kína is azokban a mutatókban érte el a legnagyobb javulást, amelyek felsőbbrendűségét a „nyugati világ” oly előszeretettel és gyakorta mély meggyőződéssel prédikálja bolygónk összes lakója, népe számára. Hiszen, ha a gazdaság nő, a fogyasztás emelkedik, az autók száma sokasodik, ugyan mi baj is támadhatna? A 2008-as gazdasági válság előtt „Nyugaton” a politikusoktól a tu-

dósokon és a gazdasági szakembereken át az utca emberéig szinte mindenkit elbűvölt a kínai növekedés. A környezeti problémákra és a társadalmi feszültségekre a szűkebb pátriájában oly kényes külvilág újra és újra megerősítést adott nemcsak a növekedésorientált kínai átmenet, de ennek visszasságai számára is.

Teljes hátraarcra természetesen most sincs szükség: a javuló oktatást és egészségügyet, a korszerű technikát, az emelkedő jövedelmeket, a rendezettebb városi környezetet hiba lenne megtagadni és feladni. De az arányokat érdemes alaposan átgondolni, ahogy ezt a kínai társadalmon belül – a döntéshozótól az utcaseprőig – egyre többen meg is teszik. Talán nekünk is hasznunkra válhat, ha megpróbálunk tanulni e világ változásaiból: ha nem festjük föl a „hanyagló Nyugatot” „faképnél hagyó” „keleti óriás” téves képét, miközben ennek a népes országnak a szépszámu valódi eredményét sem igyekszünk pusztán látszatnak tekinteni, értékén alul kezelni. ☺

FINOM RÉSZLETEK

A művészi kézimunka egyszerre a kínai kultúra ápolásának fontos eszköze és piacképes termék

KÖZÖSSÉGI SZELLEM

A hagyományos társasjátékok a gyorsuló világ keretei között sem veszítették el népszerűségüket (balra lent)

DIÁKSZEMMEL

A biztos felemelkedést jelentő egyetemre nehéz bejutni, így kemény verseny zajlik a sikerre éhes iskolások között (lent)

